

Korkein hallinto-oikeus

Vuosikirjapäätökset

Etusivu » Päätöksiä » Vuosikirjapäätökset » Vuosikirjapaatos » KHO:2017:148

KHO:2017:148

Ulkomaalaisasia – Kansainvälinen suojelu – Uusi turvapaikkaperuste – Turvapaikkaperusteen esittämisen ajankohta – Seksuaalinen suuntautuminen – Henkilökohtaisen uskottavuuden arviointi – Suullinen käsittely

Vuosikirjanumero: KHO:2017:148
Antopäivä: 22.9.2017
Taltionumero: 4639
Diaarinumero: 4072/4/16

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavana oli muun ohella, missä tilanteissa turvapaikanhakijan uskottavuuden arviointi edellyttää suullisen käsittelyn toimittamista hallinto-oikeudessa turvapaikanhakijan valituksen johdosta, jos seksuaaliseen suuntautumiseen vedotaan kansainvälisen suojelun perusteena ensi kerran vasta tuomioistuinvaiheessa.

Irakista oleva miespuolinen turvapaikanhakija A oli hallinto-oikeudessa esittänyt turvapaikkaperusteena aikaisemmin Maa-hanmuuttovirastossa esittämiensä seikkojen lisäksi, että hänellä on ollut sukupuolista kanssakäymistä myös miesten kanssa. Turvapaikkapuhuttelussa hän oli nimenomaisesti kieltänyt tämän asian, johon hänelle lähetetyssä uhkauskirjeessä oli viitattu.

Hallinto-oikeus hylkäsi valittajan pyynnön suullisen käsittelyn järjestämisestä ilmeisen tarpeettomana. Homoseksuaalisuuteen liittyvän turvapaikkaperusteen esittäminen vasta tuomioistuinvaiheessa sekä valittajan turvapaikkapuhuttelussa ja tuomioistuinvaiheessa esittämän kertomuksen välinen ristiriita ovat hallinto-oikeuden päätöksen perusteluiden mukaan heikentäneet kertomuksen uskottavuutta.

Korkein hallinto-oikeus totesi, että turvapaikanhakijalta voidaan lähtökohtaisesti edellyttää, että hän esittää jo hakemusvaiheessa kaikki kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksensa perusteet. Hakemuksen tueksi myöhemmin tuomioistuin-vaiheessa esitettäviä uusia perusteita ja niiden uskottavuutta arvioidaan tapauskohtaisesti. Kuten hakemusvaiheessakin esitettyjen perusteiden osalta, pelkkä väitteen esittäminen ei ole riittävää, vaan väitteen tueksi on esitettävä omakohtaista selvitystä. Lisäksi on esitettävä asianmukainen syy sille, miksi jotain merkityksellistä seikkaa ei ollut nostettu esiin aikai-semmassa vaiheessa.

Tässä tapauksessa valittaja oli esittänyt perusteluja sille, miksi hän ei ollut tuonut homoseksuaalisuuttaan esille turvapaik-kapuhuttelussa ja miksi hän oli tuolloin nimenomaisesti kiistänyt asian. Hän on vielä korkeimmassa hallinto-oikeudessa täydentänyt kertomustaan omakohtaisilla tiedoilla sukupuoli- ja seurustelusuhteistaan sekä lisätiedoilla niistä syistä, miksi hän ei ollut kertonut seksuaalisesta suuntautumisestaan turvapaikkapuhuttelussa.

Korkein hallinto-oikeus katsoi, että homoseksuaalisuuteen vetoamisen ajankohdalle tai asian kiistämiselle turvapaikkapu-huttelussa ei tässä tapauksessa voinut antaa sellaista merkitystä, että pelkästään ne johtaisivat valittajan kertomuksen ar-vioimiseen epäluotettavaksi. Valittajan henkilökohtaisen uskottavuuden arviointi olisi edellyttänyt suullisen käsittelyn toi-mittamista ja valittajan henkilökohtaista kuulemistä. Hallinto-oikeuden ei olisi tullut hylätä vaatimusta suullisen käsittelyn toimittamisesta. Hallinto-oikeuden päätös kumottiin ja asia palautettiin hallinto-oikeudelle suullisen käsittelyn toimittamista varten ja sen jälkeen uudelleen ratkaistavaksi.

Suomen perustuslaki 9 § 4 momentti

Euroopan ihmisoikeussopimus 3 artikla

Euroopan unionin perusoikeuskirja 18 ja 19 artikla

Direktiivi 2013/32/EU kansainvälisen suojelun myöntämistä tai poistamista koskevista yhteisistä menettelyistä 46 artikla

Direktiivi 2011/95/EU vaatimuksista kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden määrittelemisek-si kansainvälistä suojelua saaviksi henkilöiksi, pakolaisten ja henkilöiden, jotka voivat saada toissijaista suojelua, yhden-mukaiselle asemalle sekä myönnetyn suojelun sisällölle 4 artikla

Ulkomaalaislaki 87 § 1 momentti, 87 a § 1 momentti, 87 b §, 88 § 1 momentti, 88 a § (323/2009) 1 momentti, 88 e § ja 147 §

Hallintolainkäyttölaki 33 §, 37 § 1 momentti ja 38 § 1 momentti**Päätös, josta valitetaan**

Helsingin hallinto-oikeus 7.11.2016 nro 16/0671/73

Asian aikaisempi käsittely

Maahanmuuttovirasto on päätöksellään 23.2.2016 hylännyt Irakin kansalaisen A:n (jäljempänä valittaja) turvapaikkaa ja oleskelulupa koskevan hakemuksen ja päättänyt käännättää hänet kotimaahansa Irakiin. Maahanmuuttovirasto on määrännyt valittajalle 30 päivän ajan vapaaehtoiselle maasta poistumiselle.

Hallinto-oikeuden ratkaisu

Hallinto-oikeus on valituksenalaisella päätöksellään hylännyt pyynnön suullisen käsittelyn toimittamisesta ja valituksen Maahanmuuttoviraston päätöksestä.

Hallinto-oikeus on perustellut päätöstään seuraavasti:

Uutta turvapaikkapuhuttelua koskeva vaatimus

Ulkomaalaislain 7 §:n 2 momentin mukaan viranomaisen on huolehdittava asian selvittämisestä. Asianosaisen on esitettävä selvitystä vaatimuksensa perusteista ja muutoinkin myötävaikutettava oman asiansa selvittämiseen.

Ulkomaalaislain 97 §:n 3 momentin (194/2015) mukaan Maahanmuuttovirasto suorittaa turvapaikkapuhuttelun, jossa suullisesti selvitetään hakijan perusteet häneen kotimaassaan tai pysyvässä asuinmaassaan kohdistuneesta vainosta tai muista oikeudenloukkauksista ja niiden uhkista.

Valittajalle on 29.10.2015 pidetty turvapaikkapuhuttelu, josta laaditun pöytäkirjan mukaan valittajalla on ollut mukanaan oikeudellinen avustaja. Puhuttelun aluksi on varmistettu, että valittaja on saanut omalla kielellään asiakirjan, jossa on kerrottu puhuttelun tarkoitus, osapuolten oikeudet ja velvollisuudet sekä varmistettu, että hän on nämä ymmärtänyt. Valittajalta ja tulkilta on edelleen lisäksi tiedusteltu, ymmärtävätkö he toisiaan.

Puhuttelussa valittajaa on pyydetty kertomaan syistä, joiden vuoksi hän on hakenut turvapaikkaa Suomesta ja joiden vuoksi hän ei voi palata kotimaahansa. Valittajalta on lisäksi tiedusteltu, onko hänellä muita syitä, miksi hän olisi kansainvälisen suojelun tarpeessa. Myös valittajan avustajalle on tarjottu mahdollisuus esittää kysymyksiä valittajalle. Lopuksi valittajalta on vielä kysytty, onko hänellä jotain lisättävää puhutteluun liittyen.

Hallinto-oikeus katsoo, että edellä esitetyn perusteella Maahanmuuttoviraston järjestämä turvapaikkapuhuttelu on täyttänyt sille ulkomaalaislaissa asetetut vaatimukset. Asian palauttamiselle Maahanmuuttovirastolle uuden turvapaikkapuhuttelun järjestämiseksi ei siten ole aihetta.

Suullinen käsittely

Kun otetaan huomioon jäljempänä ilmenevät perusteet, joihin valittaja on kansainvälisen suojelun ja oleskeluluvan saamiseksi vedonnut, asian käsittelyn eri vaiheissa suullisesti ja kirjallisesti esitetty selvitys ja käytettävissä oleva maatietous, suullisessa käsittelyssä ei ole saatavissa sellaista selvitystä, joka olisi asiakirjoista ilmenevän ja valittajan esittämän lisäksi tarpeen asian selvittämiseksi ja ratkaisemiseksi. Näin ollen suullisen käsittelyn järjestäminen on hallintolainkäyttölain 38 §:ssä tarkoitetulla tavalla ilmeisen tarpeetonta.

Asiassa saatu selvitys

Valittaja on etniseltä taustaltaan arabi, uskonnoiltaan shiiamuslimi ja hän on kotoisin Bagdadista, jonne hän on muuttanut noin yhden vuoden ikäisenä Etelä-Irakin Basrasta. Hän on vedonnut kansainvälisen suojelun perusteenaan ääri-islamistien häneen kohdistamaan uhkaan, joka johtuu hänen muusikon ammatistaan ja vapaamielisestä elämäntavastaan. Valittaja on Bagdadissa asunut Madinat as-Sadrin kaupunginosassa, jonka asukkaat ovat hyvin uskonnollisia. Valittajan työn luonne urkuja soittavana ja samalla alkoholia juovana muusikkona on ollut alueen asukkaiden tiedossa. Valittajan ammattia ja hänen elämäntapaansa ei ole hyväksytty hänen kaupunginosassaan, vaan niitä on pidetty sopimattomina ja saastaisina. Valittajaa on uhattu lähettämällä hänelle elokuussa 2012 uhkauskirje, jonka saamisesta kymmenen päivän kuluttua häntä on ammuttu kadulla käteen ja jalkoihin. Valittaja on saanut välikohtauksessa ampumahaavat sekä murtumat jalkoihinsa. Valittaja ei tiedä, ketkä häntä ovat ampuneet tai mitä tahoa ampujat ovat edustaneet, mutta hän muistaa heidän saapuneen paikalle kahdella autolla ja peittäneen kasvonsa mustilla maskeilla. Valittajan mukaan kyse on ollut terroristiryhmästä.

Parannuttuaan ampumavammoistaan valittaja on jatkanut työskentelyään muusikkona yökerhoissa ja yksittäisessä teatteriesitykses-

sä. Valittaja on saanut 24.12.2014 teatteriesityksen jälkeen uhkauskirjeen, jossa on kerrottu hänen hautansa olevan valmis, valittajan juovan alkoholia, harrastavan seksiä ja olevan samanlainen kuin homo. Pelästyttyään saamaansa uhkauskirjetä valittaja on lopettanut yökerhoesiintymisensä, mutta jatkanut soittamista teatteriesityksissä. Valittaja ei osaa nimetä häntä joulukuussa 2014 uhannutta tahoa. Hän ei ole joutunut oikeudenloukkauksien tai uhkailujen kohteeksi uhkauskirjeen saamisen ja kesäkuun 2015 välisenä aikana, jolloin hän poistui Irakista hakeakseen kansainvälistä suojelua Suomesta.

Valittaja on hallinto-oikeudelle toimittamassaan valituksessa ilmoittanut harrastavansa seksiä myös miesten kanssa, jonka vuoksi häntä on kutsuttu uhkauskirjeessä samanlaiseksi kuin homo. Valittaja on hänelle järjestetyssä turvapaikkapuhuttelussa erityisesti kieltänyt olevansa homoseksuaali, mutta myöntänyt muiden uhkauskirjeessä esitettyjen väitteiden pitävän paikkansa.

Maahanmuuttovirasto on pyytänyt valittajaa toimittamaan kehossaan olevia ampumavammoja koskevan lääkärinlausunnon 30.11.2015 mennessä. Valittaja ei ole toimittanut lääkärinlausuntoa annettuun määräaikaan mennessä. Valittaja on 12.5.2016 toimittanut hallinto-oikeudelle 8.12.2015 päivätyn yleislääkäri RV:n laatiman lääkärinlausunnon, jonka perusteella valittajan kertoman vammojen syntyvän ja hänessä olevien fyysisesti nähtävissä olevien vammojen välillä ei ole ristiriitaa. Valittaja on lisäksi toimittanut hallinto-oikeudelle 13.1.2016 päivätyn uhkauskirjeen ja sen käännöksen sekä USB-muistitikun, joka sisältää audio- ja videotiedostoja valittajan esittämästä musiikista.

Asian arviointi ja hallinto-oikeuden johtopäätökset

Irakin turvallisuustilanne on säilynyt epävakana, vaikkakin konfliktit ovat pääosin keskittyneet alueille, jotka ovat Isisin hallussa. Irakin hallinto on pyrkinyt edesauttamaan kansallisen sovinnon aikaansaamista erilaisin keinoin, ja päivittäisen elämän ja peruspalveluiden jonkinasteinen toimivuus on tuotu esille maata koskevissa raporteissa. Myös Bagdadissa on edelleen esiintynyt terroritekoja, ja uhrilukujen on raportoitu olleen suurimpia Bagdadin maakunnassa. Lähteiden mukaan Isillä on aktiivisia operaatioita Bagdadin kaupungin rajojen sisälläkin. Bagdadin maakunta on kuitenkin Irakin turvallisuusjoukkojen hallinnassa. Lisäksi Bagdadin keskustan tietyillä alueilla voimassa ollut ulkonaliikkumiskielto on lopetettu helmikuussa 2015, jolloin turvallisuusvastuu alueilla on samalla siirretty Irakin armeijalta poliisille. (*Landinfo, Temanotat, Irak: Bagdad – sikkerhetssituasjon per februar 2015, 13 Februar 2015; United Nations Security Council, Third report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 2169 (2014), 1.5.2015; U.S. Department of State: Country Reports on Human Rights Practices for 2015 – Iraq, 13 April 2016; UK Home Office, Country Information and Guidance, Iraq: Security Situation in Baghdad, the south and the Kurdistan Region of Iraq (KRI), August 2016 ja Institute for the Study of War, Control of the Terrain in Iraq, August 25, 2016*)

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut, että vaikka Bagdadin kaupungin yleinen turvallisuustilanne on huonontunut, kaupungissa esiintyvän väkivallan aste ei ole kuitenkaan sellaisella tasolla, että palauttamisen voitaisiin yksin tällä perusteella katsoa rikkoavan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa. (*J.K. ja muut v. Ruotsi, 23 August 2016*)

Hallinto-oikeus katsoo Maahanmuuttoviraston tavoin, että valittaja on kotimaassaan joutunut ammutuksi ampumavälikohtauksessa. Kertomusta tukee valittajan hallinto-oikeudelle toimittama lääkärinlausunto. Valittaja on kertonut ampujien olleen terroristiryhmän jäseniä ja ampumisen johtuneen hänen ammatistaan muusikkona. Valittajaan ei ole vuonna 2012 kohdistunut hänen saamansa uhkauskirjeen ja ampumistapauksen lisäksi muita uhkauksia tai oikeudenloukkauksia. Valittajaa on uhattu seuraavan kerran joulukuussa 2014 hänelle lähetetyllä uhkauskirjeellä hänen esiinnyttyään teatteriesityksessä. Hän on tämän jälkeen lopettanut esiintymisen yökerhoissa, mutta jatkanut teatteriesityksessä. Valittajaa ei ole elokuun 2012 ja joulukuun 2014 välisenä aikana mitenkään uhattu, eikä hän ole tuolloin joutunut oikeudenloukkausten kohteeksi. Valittaja on myös oleskellut Bagdadissa joulukuun 2014 ja kesäkuun 2015 välisen ajan jatkaen ammattinsa harjoittamista ilman, että häntä oltaisiin mitenkään uhattu. Valittajaa uhkaavat tahot eivät ole vuonna 2012 tapahtuneen ampumisen jälkeen lähestyneet valittajaa muutoin kuin kirjeitse. Ottaen huomioon kaiken edellä mainitun hallinto-oikeus katsoo, että valittajan joutuminen terroristiryhmien tekemien oikeudenloukkausten kohteeksi ammattinsa vuoksi ei ole perustellusti todennäköistä.

Valittaja on asiansa hallintovaiheessa kertonut ääri-islamistien uhkaavan häntä hänen muusikon ammattinsa vuoksi. Hallinto-oikeudelle asian tuomioistuinvaiheessa toimitettu uhkauskirjeen jäljennöksen mukaan hänen oma -----heimonsa uhkaa häntä hänen muusikon ammattinsa, vapaamielisen elämäntylinsä ja alkoholinkäyttönsä vuoksi. Väitteen ilmeneminen vasta asian tuomioistuinvaiheessa heikentää sen uskottavuutta. Uuteen uhkaan ja perusteeseen ei ole myöskään vedottu valituksessa liitteen lisäksi mitenkään.

Hallinto-oikeus katsoo, että sille toimitettu uhkauskirjeen jäljennös ja siitä teetetty käännös eivät anna aihetta tarkastella valittajan asiaa toisin.

Valittaja on hänelle järjestetyssä turvapaikkapuhuttelussa erityisesti kieltänyt olevansa homoseksuaali, kuten hänelle lähetetyssä uhkauskirjeessä on väitetty. Hän on turvapaikka-asiansa tuomioistuinvaiheessa ilmoittanut harrastavansa seksiä myös miesten kanssa. Tämän väitteen esittäminen vasta asian tuomioistuinvaiheessa, sekä valittajan turvapaikkapuhuttelussa esittämän kertomuksen ja tuomioistuinvaiheessa esittämän väitteen välinen ristiriita heikentävät väitteen uskottavuutta. Hallinto-oikeus katsoo, että valittajan ei

voida katsoa myöskään tämän väitteen takia olevan vaarassa joutua oikeudenloukkausten kohteeksi kotimaahansa palatessaan.

Edellä esitetyn perusteella ja kun otetaan lisäksi huomioon Maahanmuuttoviraston päätöksessä esille tuotu asiaan liittyvä maatie-tous, jota saatavilla olevien lähteiden mukaan on edelleen pidettävä ajantasaisena, valittaja ei ole tehnyt todennäköiseksi, että hänellä olisi ulkomaalaislain 87 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla perustellusti aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi kotimaassaan. Asiassa ei ole myöskään ilmennyt sellaisia seikkoja, joiden vuoksi olisi merkittäviä perusteita uskoa valittajan joutuvan kotimaassaan todelliseen vaaraan kärsiä vakavaa haittaa ulkomaalaislain 88 §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdissa tarkoitetulla tavalla. Valittajalle ei näin ollen voida antaa turvapaikkaa tai myöntää oleskelulupaa 88 §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitetun toissijaisen suojelun perusteella.

Hallinto-oikeus katsoo, ettei turvallisuustilanne valittajan kotikaupungissa Bagdadissa ole siihen liittyvä mielivaltaisen väkivallan aste huomioon ottaen sellainen, että siitä aiheutuisi ulkomaalaislain 88 §:ssä tarkoitettua vakavaa ja henkilökohtaista vaaraa. Valittajalle ei näin ollen voida myöntää oleskelulupaa myöskään 88 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun toissijaisen suojelun perusteella.

Maahanmuuttovirasto on katsonut, että valittaja olisi Bagdadin turvallisuustilanteesta saatavien tietojen perusteella kotipaikkaansa palatessaan humanitaarisen suojelun tarpeessa. Maahanmuuttovirasto on kuitenkin katsonut, että valittajalla on sisäisen paon mahdollisuus Etelä-Irakin alueelle.

Ulkomaalaislain 88 e §:n mukaan turvapaikka tai 88 ja 88 a §:ssä tarkoitettu oleskelulupa voidaan jättää myöntämättä ulkomaalaiselle, jos hänellä ei ole jossain kotimaansa tai pysyvän asuinmaansa osassa perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi tai todellista vaaraa joutua kärsimään vakavaa haittaa tai jos hänellä on jossain kotimaansa tai pysyvän asuinmaansa osassa mahdollisuus saada suojelua 88 d §:ssä tarkoitetulla tavalla. Lisäksi hänen on voitava turvallisesti ja laillisesti päästä maan kyseiseen osaan ja hänen on voitava kohtuudella edellyttää oleskelevan siellä. Pykälän 2 momentin mukaan arvioitaessa, onko osa maata 1 momentin mukainen, huomiota on kiinnitettävä kyseisessä osassa vallitseviin yleisiin olosuhteisiin ja hakijan henkilökohtaisiin olosuhteisiin.

Valtiot voivat vedota turvallisten alueiden olemassaoloon vain tietyin edellytyksin. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on oikeuskäytännössään muun ohella katsonut, että henkilöllä, jonka edellytetään turvautuvan sisäiseen pakoon, täytyy olla mahdollisuus matkustaa ja päästä alueelle sekä asettua asumaan asianomaiselle alueelle. Muutoin karkotus saattaa tuoda esille Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan mukaisen kysymyksen etenkin, jos on vaaraa siitä, että henkilö päätyisi alueelle, jolla häntä kohdeltaisiin kaltoin. (*Salah Sheekh v. Alankomaat*, 2007)

Sisäisen paon mahdollisuutta harkittaessa UNHCR:n (*Guidelines on International Protection: Internal Flight or Relocation Alternative within the Context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, 23 July 2003) mukaan ensin on harkittava, onko sisäinen pako asianosaiselle mahdollinen vaihtoehto sekä sisäisen paon kohtuullisuus, millä tarkoitetaan sitä, voiko asianosainen viettää kyseisellä alueella suhteellisen normaalia elämää ilman kohtuuttomia vaikeuksia.

Etelä-Irakin turvallisuustilanne on suhteellisen vakaa. Väkivaltaa alueella on vähemmän kuin muualla Irakissa. Väkivaltaisuuksia, kuten autopommi-iskuja, esiintyy kuitenkin edelleen. Lisäksi yksittäisiin henkilöihin, kuten poliittisten puolueiden jäseniin, uskontokuntien ja heimojen merkkihenkilöihin, hallinnon työntekijöihin ja asiantuntijoihin on kohdistunut kostotoimina kaappauksia, murhia sekä sektaarista väkivaltaa. Etelä-Irakin maakunnat ovat Irakin turvallisuusjoukkojen hallinnassa, ja eteläisissä maakunnissa on maan sisäisesti siirtymään joutuneita henkilöitä suhteellisen vähän. Kerbalan, Qadissiyan, Babylonin ja Najafin maakuntien on kuitenkin raportoitu rajoittaneen alueilleen pääsyä esimerkiksi päästämällä alueille vain henkilöitä, joilla on tukija tai sukulaisia siellä. Tarvittavien henkilöllisyysasiakirjojen puute voi vaikeuttaa uudelle alueelle rekisteröitymistä ja rajoittaa pääsyä erilaisten taloudellisten ja kansalaisoikeuksien piiriin. Terveyspalveluita on silti verraten helposti saatavilla. UNHCR:n toukokuussa 2016 julkaistussa raportissa on yleisellä tasolla todettu, että sisäistä pakoa ei tulisi lähtökohtaisesti edelleenkään soveltaa irakilaisiin turvapaikanhakijoihin. (*International Organization for Migration, Country Fact Sheet: Iraq, August 2014*; *UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), Iraq IDP Crisis, Situation report No. 10, 30 August – 5 September 2014*; *UK Home Office, Country Information and Guidance, Iraq: Security Situation, November 2015*; *UNHCR, Relevant COI for Assessments on the Availability of an Internal Flight or Relocation Alternative (IFA/IRA) in Baghdad for Sunni Arabs from ISIS-Held Areas, May 2016*; *Institute for the Study of War, Control of the Terrain in Iraq, August 25, 2016*; *UK Home Office, Country Information and Guidance, Iraq: Security Situation in Baghdad, the south and the Kurdistan Region of Iraq (KRI), August 2016* ja *UK Home Office, Country Information and Guidance, Iraq: Return/Internal relocation, August 2016*)

Kuten edellä on todettu, valittajalla ei ole kotimaahansa palatessaan aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi tai todellista vaaraa joutua kärsimään vakavaa haittaa. Maatietouden perusteella Etelä-Irakissa vallitsevat yleiset olosuhteet eivät myöskään muodosta estettä sisäiselle paolle. Irakin perustuslain 44 artiklan mukaan Irakin kansalaiset ovat vapaita muuttamaan ja asumaan missä tahansa Irakissa. Etelä-Irakissa sijaitsee kaksi kansainvälistä lentokenttää, joten valittajan on mahdollista matkustaa ja päästä eteläisille alueille turvallisesti. Asiassa ei ole tullut ilmi, että valittajan ei olisi mahdollista päästä ja asettua jonkin Etelä-Irakissa sijaitsevan maakunnan alueelle. Myös valittajan asema nuorena, terveenä, työkykyisenä ja shiialaisena miehenä mahdollistaa lähtökohtaisesti hänen asettu-

misensa Etelä-Irakiin. Vaikka valittajalla ei ole sukulais- tai tukiverkostoa Etelä-Irakissa, hallinto-oikeus katsoo Maahanmuuttoviraston tavoin, että valittajan voidaan hänen henkilökohtaisista olosuhteistaan kokonaisuudessaan saatu selvitys huomioon ottaen ulkomaalaislain 88 e §:n tarkoittamalla tavalla kohtuudella edellyttää asettuvan asumaan Etelä-Irakiin. Hänen ei edellä mainituista syistä voida katsoa olleen ulkomaalaislain 88 a §:ssä (323/2009) tarkoitetulla tavalla humanitaarisen suojelun tarpeessa.

Perusteita oleskeluluvan myöntämiseksi ulkomaalaislain 52 §:n 1 momentissa tarkoitettusta yksilöllisestä inhimillisestä syystä ei ole ilmennyt.

Kun otetaan huomioon edellä mainitut ja muut asiassa esitetyt seikat kokonaisuudessaan, hallinto-oikeus katsoo, että valittaja on voitu määrätä käännytettäväksi Irakiin.

Hallinto-oikeuden soveltamat oikeushjeet

Perusteluissa mainitut

Ulkomaalaislaki 146, 147 ja 148 §

Asian ovat ratkaisseet hallinto-oikeuden jäsenet Taina Hakkarainen, Susanna Päivänsäde ja Sanna Knuutinen. Esittelijä Joona Miettinen.

Käsittely korkeimmassa hallinto-oikeudessa

A on pyytänyt lupaa valittaa hallinto-oikeuden päätöksestä ja vaatinut maasta poistamisen täytäntöönpanon kieltämistä. Valittaja on vaatinut, että hallinto-oikeuden päätös kumotaan ja asia palautetaan Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi oleskeluluvan myöntämiseksi ensisijaisesti kansainvälisen suojelun ja toissijaisesti yksilöllisen inhimillisen syyn perusteella. Hän on myös vaatinut, että korkein hallinto-oikeus toimittaa suullisen käsittelyn.

Vaatimusten tueksi on valituskirjelmässä ja sen täydennyksissä esitetty muun ohella seuraavaa:

Asiassa on järjestettävä uusi turvapaikkapuhuttelu. Valittajaan on yritetty vaikuttaa turvapaikkapuhuttelussa, kun hänelle on heti sen aluksi huudettu. Tämän jälkeen turvapaikkapuhuttelun tunnelma on ollut kireä. Valittajan on ollut vaikea kertoa kuulumisestaan seksuaalivähemmistöön. Lisäksi puhuttelupöytäkirjaan on tullut poikkeuksellisen paljon virheitä, joita on yritetty korjata pöytäkirjan tarkastusvaiheessa.

Valittaja on vapaamielinen taiteilija ja muusikko. Hän on Bagdadissa joutunut islamilaisen valtion uhkailemaksi ja häntä on ammuttu. Valittaja on soittanut yökerhoissa kaikenlaista, erityisesti länsimaista, musiikkia. Maahanmuuttovirasto on arvioinut virheellisesti hänen esittämänsä musiikin luonteen. Valittajaa on uhkailukirjeessä syytetty alkoholin käytöstä, seksin harrastamisesta, sanottu homoksi ja syytetty jumalattomasta toiminnasta sekä sanottu siaksi. Valittaja on ollut sukupuolisuhteessa myös miesten kanssa. Hän kuuluu seksuaalivähemmistöön. Siksi häntä on kutsuttu kirjeessä homoksi.

Maahanmuuttovirasto on hyväksynyt valittajan kertomuksensa ampumavälikohtauksesta tosiseikaksi. Ampumahaavat ja ampuminen osoittavat valittajaan kohdistuvan uhkan vakavuutta. Asiassa on siten merkittäviä perusteita uskoa, että jos valittaja palautetaan kotimaahansa, hän joutuisi todelliseen vaaraan kärsiä vakavaa haittaa. Hän on myös kykenemätön ja vaaran vuoksi haluton turvautumaan sanotun maan suojeluun. Valittaja on päätetty käännättää Irakiin. Hänen ei ole turvallista palata sinne.

Irakissa hallinto on uskonnollistunut jatkuvasti, eikä se hyväksy vapaamielistä käytöstä tai vähemmistöjä. Kansanjoukot ja puolisotilaalliset ryhmittymät ovat syyllistyneet ihmisoikeusloukkauksiin. Nyt samat tahot toimivat Irakin valtion armeijan kanssa yhteistyössä. Militiat ovat ottaneet kohteeksi vähemmistöuskontoiset, mutta myös muut vähemmistöön kuuluvat. Militiat ovat tähän asti toimineet puolisotilaallisina väkivaltaisina järjestöinä, mutta nyt ne ovat liittyneet Hasd Al Shaabin alle, jolla on Irakin armeijan rinnalla virallinen asema. Irakin virallinen armeija ei kykene hallitsemaan puolisotilaallisten järjestöjen toimintaa.

Valittajalla on oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, riippumattomaan ja puolueettomaan ja lisäksi oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin. Valittaja haluaa kertoa asioista tarkemmin. Hän haluaa, että hänen asiansa tutkitaan perusteellisesti ja otetaan uudelleen Maahanmuuttovirastossa käsiteltäväksi. Asiassa on järjestettävä suullinen käsittely valittajan kuulemiseksi.

Valittaja on huomannut olevansa homoseksuaalinen noin 14-vuotiaana. Turvapaikkapuhuttelussa ja poliisikuulustelussa oli naistulkki, jolla oli huivi. Valittaja ei halunnut loukata tätä eikä sen vuoksi kertonut asiasta. Hän pelkäsi myös, että tulkki kertoo asiasta eteenpäin.

Valittajalla oli Irakissa neljä vuotta kestänyt seksisuhde X -nimisen miehen kanssa. Suhde päättyi vuonna 2008. Valittajan entinen miesystävä tapettiin vuonna 2010, kun hänen sukunsa sai tietää asiasta.

Valittaja on käynyt Bagdadissa alueella, jossa voi tavata muita homoseksuaaleja. Ennen lähtöään Irakista valittajalla oli kuusi kuu-

Maahanmuuttovirasto on antanut lausunnon, jossa on esitetty muun ohella seuraavaa:

Valittaja on selittänyt ristiriitaa puhuttelussa kertomansa ja hallinto-oikeudelle osoitetussa valituksessa esitetyn välillä toteamalla, ettei voinut kertoa seksuaalisesta suuntautumisestaan, koska turvapaikkapuhuttelun ilmapiiri on ollut kireä. Valittajan mahdollisesti kireänä kokema ilmapiiri ei selitä sitä, minkä takia valittaja olisi totuudenvastaisesti kertonut puhuttelussa, etteivät hänestä esitetyt väitteet homoseksuaalisesta käyttäytymisestä pitäisi paikkaansa, varsinkin kun hän on kertonut avoimesti, että hänestä esitetyt väitteet Irakissa epäsuotavina pidettävistä alkoholien juomisesta ja avioliiton ulkopuolisten seksuaalisten suhteiden harrastamisesta ovat pitäneet paikkansa. Valittaja on turvapaikkapuhuttelussa ilmaissut ymmärtäneensä turvapaikanhakijan oikeudet ja velvollisuudet puhuttelussa ja valittaja on näin ollen ollut tietoinen siitä, että hänen tulee kertoa totuudenmukaisesti kaikista hänen asiaansa liittyvistä seikoista ja kaikista turvapaikkaperusteistaan. Valittajalla on ollut turvapaikkapuhuttelussaan läsnä avustaja, jonka tehtävänä on auttaa valittajaa kertomaan omista turvapaikkaperusteistaan. Turvapaikkapuhuttelusta tehty pöytäkirja on luettu valittajalle hänen äidinkielellään ja hänellä on ollut mahdollisuus tehdä pöytäkirjaan lisäyksiä ja korjauksia. Lisäksi valittajalla ja hänen avustajallaan on ollut mahdollisuus toimittaa lisäyksiä ja korjauksia turvapaikkapuhuttelussa esitettyyn myös puhuttelun jälkeen. Kaikki edellä mainittu huomioden valittajan väitettä sukupuolivähemmistöön kuulumisesta ei voida pitää uskottavana.

Valittajalle on esitetty yksi uhkaus vuonna 2012, jossa häntä on syytetty siitä, että hän olisi "kuten homoseksuaali". Maahanmuuttovirasto ei ole hyväksynyt tosiseikkana valittajaan kohdistuneen ampumisen liittymistä tähän uhkaukseen, eikä valittajan kertomusta häneen myöhemmin kohdistuneesta uhkauksesta. Ottaen myös huomioon, ettei valittajan väite hänen seksuaalisesta suuntautumisestaan ole uskottava, asiassa ei ole esitetty merkittäviä perusteita uskoa, että valittajaa pidettäisiin hänen kotimaassaan homoseksuaalina tai että häneen voisi tästä syystä kohdistua vakavien oikeudenloukkausten vaara.

Valittaja ei ole käyttänyt hänelle varattua tilaisuutta vastaselityksen antamiseen.

Merkittään, että korkein hallinto-oikeus on päätöksellään 25.1.2017 taltionumero 308 kieltänyt maasta poistamisen täytäntöönpanon, kunnes korkein hallinto-oikeus on ratkaissut valituslupahakemuksen tai asiassa toisin määrätään.

Korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan ja tutkii asian.

Hallinto-oikeuden päätös kumotaan. Asia palautetaan hallinto-oikeudelle suullisen käsittelyn toimittamiseksi ja sen jälkeen uudelleen ratkaistavaksi.

Kysymyksenasettelu

Asiassa on kysymys siitä, onko valittajalla seksuaalisen suuntautumisensa vuoksi perustellusti aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi kotimaassaan Irakissa tai onko esitetty merkittäviä perusteita uskoa, että hän homoseksuaalisuutensa vuoksi joutuisi siellä todelliseen vaaraan kärsiä vakavaa haittaa. Tähän liittyen on ratkaistava, missä tilanteissa turvapaikanhakijan uskottavuuden arviointi edellyttää suullisen käsittelyn toimittamista hallinto-oikeudessa turvapaikanhakijan valituksen johdosta, jos seksuaaliseen suuntautumiseen vedotaan kansainvälisen suojelun perusteena ensi kerran vasta tuomioistuinvaiheessa eikä tuomioistuin palauta asiaa uudelleen käsiteltäväksi.

Suomen perustuslain 9 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa säädetään lailla. Ulkomaalaista ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan mukaan ketään ei saa kiduttaa, eikä kohdella tai rangaista epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla.

Euroopan unionin perusoikeuskirjan 18 artikla koskee oikeutta turvapaikkaan. Perusoikeuskirjan 19 artikla koskee suojaa palauttamis-, karkottamis- ja luovuttamistapauksissa.

Euroopan unionin oikeus

Uudelleenlaadittu menettelydirektiivi

Euroopan parlamentti ja neuvosto ovat 26.6.2013 antaneet direktiivin 2013/32/EU kansainvälisen suojelun myöntämistä tai poistamista koskevista yhteisistä menettelyistä (*niin kutsuttu uudelleenlaadittu menettelydirektiivi*).

Uudelleenlaaditun menettelydirektiivin 46 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että hakijoilla on oikeus tehokkaasiin oikeussuojakeinoihin tuomioistuimessa muutoksen hakemiseksi päätökseen, joka koskee heidän tekemäänsä kansainvälistä suojelua koskevaa hakemusta (– –).

Artiklan 3 kohdan mukaan edellä olevan 1 kohdan noudattamiseksi jäsenvaltioiden on varmistettava, että tehokkaat oikeussuojakeinot sisältävät sekä tosiseikkojen että oikeudellisten seikkojen *ex nunc* -tutkimisen kaikilta osin, mukaan lukien tarvittaessa kansainvälisen suojelun tarpeen tutkiminen direktiivin 2011/95/EU mukaisesti, ainakin muutoksenhakumenettelyissä ensimmäisessä oikeusasteessa.

Uudelleenlaadittu määritelmädirektiivi

Euroopan parlamentti ja neuvosto ovat 13.12.2011 antaneet direktiivin 2011/95/EU vaatimuksista kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden määrittelemiseksi kansainvälistä suojelua saaviksi henkilöiksi, pakolaisten ja henkilöiden, jotka voivat saada toissijaista suojelua, yhdenmukaiselle asemalle sekä myönnetyn suojelun sisällölle (*niin kutsuttu uudelleenlaadittu määritelmädirektiivi*).

Uudelleenlaaditun määritelmädirektiivin 4 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat katsoa, että hakija on velvollinen esittämään mahdollisimman pian kaikki kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen perusteiksi tarvittavat seikat. Jäsenvaltio on velvollinen yhteistyössä hakijan kanssa arvioimaan kaikki hakemukseen liittyvät olennaiset seikat.

Direktiivin 4 artiklan 3 kohdan mukaan kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen arviointi on suoritettava tapauskohtaisesti, ja se käsittää:

- a) kaikki alkuperämaahan silloin, kun jäsenvaltiot tekevät hakemusta koskevan päätöksen, liittyvät asiaan vaikuttavat tosiseikat, mukaan luettuina alkuperämaan lait ja asetukset ja tapa, jolla niitä sovelletaan;
- b) hakijan esittämät asiaan vaikuttavat lausumat ja asiakirjat, mukaan luettuina tiedot siitä, onko hakija joutunut tai voiko hän joutua vainotuksi tai kärsimään vakavaa haittaa;
- c) hakijan asema ja henkilökohtaiset olosuhteet, kuten tausta, sukupuoli ja ikä, jotta voidaan arvioida, onko hakijan henkilökohtaisten olosuhteiden perusteella niitä tekoja, joiden kohteeksi hakija on joutunut tai voisi joutua, pidettävä vainona tai vakavana haittana (– –).

Sovellettavat säännökset kansainvälisen suojelun osalta

Ulkomaalaislain säännökset esitöineen

Direktiivi 2011/95/EU on pantu kansallisesti täytäntöön lailla ulkomaalaislain muuttamisesta (422/2014). Mainittua lakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 9/2014 vp) todetaan muun ohella, että tavoitteena on saattaa kansallinen lainsäädäntö vastaamaan määritelmädirektiiviä ja että valtaosa uudelleenlaadittuun määritelmädirektiiviin tehdyistä muutoksista ei aiheuta Suomessa lainmuutostarvetta.

Ulkomaalaislain 87 §:n 1 momentin mukaan maassa oleskelevalle ulkomaalaiselle annetaan turvapaikka, jos hän oleskelee kotimaansa ulkopuolella sen johdosta, että hänellä on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa siellä vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta, ja jos hän pelkonsa vuoksi on haluton turvautumaan sanotun maan suojeluun.

Ulkomaalaislain 87 a §:n 1 momentin mukaan vainoksi katsotaan teot, jotka ovat laatunsa tai toistuvuutensa vuoksi sellaisia, että ne loukkaavat vakavasti perustavanlaatuisia ihmisoikeuksia. Vainoksi katsotaan myös vakavuudeltaan vastaava kertymä sellaisia tekoja, joihin kuuluu ihmisoikeusloukkauksia.

Ulkomaalaislain 87 b §:n 1 momentin mukaan vainon syitä arvioitaessa otetaan huomioon ainakin alkuperään, uskontoon, kansallisuuteen ja poliittiseen mielipiteeseen sekä tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumiseen liittyvät tekijät siten kuin jäljempänä pykälässä säädetään.

Pykälän 3 momentin mukaan vainon syitä arvioitaessa tiettyinä yhteiskunnallisena ryhmänä voidaan pitää ryhmää:

- 1) jonka jäsenillä on sellainen yhteinen tausta, muu luontainen ominaisuus tai usko, joka on ryhmän jäsenten identiteetin taikka omantunnon kannalta niin keskeinen ominaisuus, ettei heitä voida vaatia luopumaan siitä; ja
- 2) jonka ympäröivä yhteiskunta mieltää muusta yhteiskunnasta erottuvaksi.

Pykälän 4 momentin mukaan yhteiskunnallisen ryhmän yhteisenä ominaisuutena voi olla myös seksuaalinen suuntautuminen, joka ei kuitenkaan vainon syitä arvioitaessa voi merkitä rikollisena pidettäviä tekoja. Yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumista tai tällaisen ryhmän piirteitä määritettäessä on lisäksi otettava huomioon sukupuoli-identiteetti ja muut sukupuoleen liittyvät seikat.

Pykälän 5 momentin mukaan arvioitaessa, onko hakijalla perusteltu pelko joutua vainotuksi, merkitystä ei ole sillä, onko hakijalla todellisuudessa alkuperään, uskontoon, kansallisuuteen, yhteiskunnalliseen tai poliittiseen ryhmään liittyviä piirteitä, jotka johtavat vainoon, jos vainon harjoittaja kuitenkin arvioi hakijalla olevan tällaisia piirteitä.

Ulkomaalaislain 88 §:n 1 momentin mukaan maassa oleskelevalle ulkomaalaiselle myönnetään oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella, jos 87 §:n mukaiset edellytykset turvapaikan antamiselle eivät täyty, mutta on esitetty merkittäviä perusteita uskoa, että jos ulkomaalainen palautetaan kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa, hän joutuisi todelliseen vaaraan kärsiä vakavaa haittaa, ja hän on kykenemätön tai sellaisen vaaran vuoksi haluton turvautumaan sanotun maan suojeluun. Vakavalla haitalla tarkoitetaan:

- 1) kuolemanrangaistusta ja teloitusta;
- 2) kidutusta tai muuta epäinhimillistä tai ihmisarvoa loukkaavaa kohtelua tai rangaistusta;
- 3) mielivaltaisesta väkivallasta kansainvälisen tai maan sisäisen aseellisen selkkauksen yhteydessä johtuvaa vakavaa ja henkilökohtaista vaaraa.

Ulkomaalaislain 88 a §:n (323/2009) 1 momentin mukaan maassa oleskelevalle ulkomaalaiselle myönnetään oleskelulupa humanitaarisen suojelun perusteella, jos 87 tai 88 §:n mukaisia edellytyksiä turvapaikan tai toissijaisen suojelun antamiselle ei ole, mutta hän ei voi palata kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa siellä tapahtuneen ympäristökatastrofin takia taikka siellä vallitsevan huonon turvallisuustilanteen vuoksi, joka voi johtua kansainvälisestä tai maan sisäisestä aseellisesta selkkauksesta tai vaikeasta ihmisoikeustilanteesta.

Ulkomaalaislain 88 e §:n 1 momentin mukaan turvapaikka tai 88 ja 88 a §:ssä tarkoitettu oleskelulupa voidaan jättää myöntämättä ulkomaalaiselle, jos hänellä ei ole jossain kotimaansa tai pysyvän asuinmaansa osassa perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi tai todellista vaaraa joutua kärsimään vakavaa haittaa tai jos hänellä on jossain kotimaansa tai pysyvän asuinmaansa osassa mahdollisuus saada suojelua 88 d §:ssä tarkoitetulla tavalla. Lisäksi hänen on voitava turvallisesti ja laillisesti päästä maan kyseiseen osaan ja hänen on voitava kohtuudella edellyttää oleskelevan siellä. Pykälän 2 momentin mukaan arvioitaessa, onko osa maasta 1 momentin mukainen, huomiota on kiinnitettävä kyseisessä osassa vallitseviin yleisiin olosuhteisiin ja hakijan henkilökohtaisiin olosuhteisiin.

Ulkomaalaislain 147 §:n mukaan ketään ei saa käännättää, karkottaa tai pääsyn epäämisen seurauksena palauttaa alueelle, jolla hän voi joutua kuolemanrangaistuksen, kidutuksen, vainon tai muun ihmisarvoa loukkaavan kohtelun kohteeksi, eikä alueelle, jolta hänet voitaisiin lähettää sellaiselle alueelle.

Sovellettavat säännökset hallintolainkäyttömenettelyn osalta

Hallintolainkäyttölain 33 §:n 1 momentin mukaan valitusviranomaisen on huolehdittava siitä, että asia tulee selvitettyksi, ja tarvittaessa osoitettava asianosaiselle tai päätöksen tehneelle hallintoviranomaiselle, mitä lisäselvitystä asiassa tulee esittää. Pykälän 2 momentin mukaan valitusviranomaisen on hankittava viran puolesta selvitystä siinä laajuudessa kuin käsittelyn tasapuolisuus, oikeudenmukaisuus ja asian laatu sitä vaativat.

Hallintolainkäyttölain 37 §:n 1 momentin mukaan asian selvittämiseksi toimitetaan tarvittaessa suullinen käsittely. Siinä voidaan kuulla asianosaisia, päätöksen tehnyttä tai muuta viranomaista, todistajia ja asiantuntijoita sekä vastaanottaa muuta selvitystä.

Hallintolainkäyttölain 38 §:n 1 momentin (433/1999) mukaan hallinto-oikeuden on toimitettava suullinen käsittely, jos yksityinen asianosainen pyytää sitä. Asianosaisen pyytämä suullinen käsittely voidaan jättää toimittamatta, jos vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti tai jos suullinen käsittely on asian laadun vuoksi tai muusta syystä ilmeisen tarpeeton.

Oikeuskäytäntöä

Euroopan unionin tuomioistuin

Unionin tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa A, B ja C (C-148/13, C-149/13 ja C-150/13) antamassa tuomiossa oli kyse siitä, oliko

direktiivin 2004/83/ EY (niin kutsuttu *aiempi määritelmädirektiivi*) 4 artiklaa, joka vastaa sisällöltään uudelleen laaditun määritelmädirektiivin 2011/95/EU 4 artiklaa, tulkittava siten, että (– –) viranomaisten (– –) on kyseisen artiklan nojalla noudatettava tiettyjä rajoja arvioidessaan tosiseikkoja ja olosuhteita, jotka koskevat turvapaikanhakijan, jonka hakemus perustuu sukupuolisesta suuntautumisesta johtuvan vainon pelkoon, väitettä kyseisestä suuntautumisestaan.

Unionin tuomioistuin totesi, että turvapaikanhakijan lausumat sukupuolisesta suuntautumisestaan voivat turvapaikkahakemusten erityisen asiayhteyden perusteella olla vain lähtökohta direktiivin 2004/83/EY 4 artiklassa säädetyssä tosiseikkojen ja olosuhteiden selvitysprosessissa (tuomion kohta 49).

Direktiivin 4 artiklan 1 kohdan sanamuodosta ilmenee, että tämän selvityksen yhteydessä jäsenvaltiot voivat katsoa, että hakija on velvollinen esittämään mahdollisimman pian kaikki kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen perusteiksi tarvittavat seikat, ja jäsenvaltio puolestaan arvioi yhteistyössä hakijan kanssa kaikki hakemukseen liittyvät olennaiset seikat (tuomion kohta 50).

Tuomiossaan unionin tuomioistuin lausui, että direktiivin 2004/83/EY 4 artiklan 3 kohdan c alakohtaa ja direktiivin 2005/85/EY 13 artiklan 3 kohdan a alakohtaa on tulkittava siten, että ne ovat esteenä sille, että viranomaiset arvioivat hakijan hakemuksensa tueksi esittämiä lausumia ja asiakirjoja tai muita todisteita pelkkiin stereotyyppisiin käsityksiin homoseksuaaleista perustuvilla kuulusteluilla. Unionin tuomioistuin lausui, että määritelmädirektiivin 4 artiklaa, luettuna perusoikeuskirjan 7 artiklan valossa, on tulkittava siten, että se on esteenä sille, että tällaisen selvityksen yhteydessä viranomaiset kuulustelevat turvapaikanhakijaa yksityiskohtaisesti tämän seksuaalisista tottumuksista. Lisäksi unionin tuomioistuimen mukaan määritelmädirektiivin 4 artiklaa luettuna perusoikeuskirjan 1 artiklan valossa, on tulkittava siten, että se on esteenä sille, että mainitun selvityksen yhteydessä kyseiset viranomaiset hyväksyvät näytöksi esimerkiksi sen, että asianomainen turvapaikanhakija suorittaa homoseksuaalisia tekoja, alistuu "testeihin" homoseksuaalisuutensa selvittämiseksi tai esittää todisteina videotallenteita tällaisista teoista.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätöksessä 19.4.2016 A.N. v. Ranska (12956/15) oli kysymys senegalilaismiehen, joka oli vedonnut homoseksuaalisuudesta johtuvaan vainon vaaraan, palauttamisesta kotimaahansa. Ihmisoikeustuomioistuin hylkäsi valituksen ilmeisen perusteettomana. Ihmisoikeustuomioistuin totesi, että tosiseikkojen todentaminen asioissa on usein hankalaa. Ihmisoikeustuomioistuin lausui, että kansalliset viranomaiset pystyvät parhaiten arvioimaan valittajan kertomuksen uskottavuutta, jos viranomaisilla on ollut mahdollisuus nähdä ja kuulla häntä sekä arvioida hänen käyttäytymistään. Tältä osin ihmisoikeustuomioistuin huomautti, että valittajaa oli kuultu suullisesti sekä ensimmäisessä asteessa että valitustuomioistuimessa (Cour nationale du droit d'asile), ja että hänen kertomustaan oli molemmissa suullisissa kuulemisissa pidetty epäluotettavana (tuomion kohta 43).

Korkein hallinto-oikeus

KHO 2016:174 Tansanian kansalainen A oli tullut Suomeen opiskelijana vuonna 2005. Hänelle oli myönnetty oleskelulupa opiskelua varten heinäkuuhun 2010 ja työntekijän oleskelulupa toukokuuhun 2012 asti, jonka jälkeen A:n vireille panemat jatko-oleskelulupaa koskevat hakemukset oli hylätty. Maahanmuuttovirasto oli huhtikuussa 2014 päättänyt A:n karkottamisesta kotimaahansa. Hallinto-oikeus oli marraskuussa 2014 jättänyt karkottamista koskevasta Maahanmuuttoviraston päätöksestä tehdyn valituksen tutkimatta sen vuoksi, ettei sitä ollut tehty säädetyssä määräajassa. Tämän jälkeen A oli hakenut kansainvälistä suojelua perusteenaan hänen homoseksuaalina kotimaassaan kohtaamansa vaikeudet.

Korkein hallinto-oikeus katsoi, ettei A:n homoseksuaalisuuteen vetoamisen ajankohdalle voitu antaa merkitystä arvioitaessa hänen kertomuksensa uskottavuutta. A:n opiskeluun ja työntekoon perustuneet aiemmat oleskelulupahakemukset eivät olleet edellyttäneet seksuaalisen suuntautumisen esille tuomista.

Asiassa oli kaikki Tansaniaan liittyvät asiaan vaikuttavat tosiseikat ja A:n henkilökohtaiset olosuhteet huomioon ottaen selvitettävä, muodostaako A:n väitetty homoseksuaalisuus Tansaniassa sellaisen uhan, että hän voi perustellusti pelätä henkilökohtaisen tilanteensa valossa tosiasiallisesti joutuvansa vainoksi katsottavien tekojen kohteeksi, tai onko merkittäviä perusteita uskoa, että hän joutuisi todelliseen vaaraan kärsiä vakavaa haittaa kotimaassaan.

KHO 2017:63 Iranista kotoisin oleva turvapaikanhakija oli Maahanmuuttovirastolle tekemässään kansainvälistä suojelua koskevassa hakemuksessa vedonnut haluunsa kääntyä kristinuskoon. Myöhemmin turvapaikanhakija oli kastettu ja hän oli toimittanut hallinto-oikeudelle selvitystä kristityksi kääntymisestään sekä pyytänyt, että asiassa järjestetään suullinen käsittely.

Hallinto-oikeus oli ratkaissut asian turvapaikanhakijan eduksi kirjallisen aineiston perusteella järjestämättä pyydettyä suullista käsittelyä. Hallinto-oikeus oli valituksenalaisessa päätöksessään lyhyesti todennut, ettei asiassa ollut syytä epäillä turvapaikanhakijan kristillistä vakaumusta.

Korkein hallinto-oikeus totesi, että henkilökohtaisen uskottavuuden arvioinnin, varsinkin kun kyse on uskonnollisen kääntymisen aitoudesta, voitiin katsoa edellyttävän valitusvaiheessa hakijan itsensä suullista kuulemistä samoin kuin mahdollisten todistajien kuule-

mista. Uskonnollista kääntymistä ei voitu ottaa kansainvälisen suojelun perusteeksi ilman, että oltiin riittävällä tavalla selvitetty kääntymisen aitoutta niin omantunnonkysymyksenä kuin elämäntapana. Samalla voitiin selvittää sitä, millainen käsitys henkilöllä itsellään oli kääntyneiden asemasta kotimaassaan ja miten hän aikoi uskontoa kotimaassa harjoittaa.

Korkein hallinto-oikeus katsoi, ettei turvapaikanhakijan esittämästä kirjallisesta aineistosta ollut käynyt ilmi sellaista kirjallista selvitystä, jonka perusteella hallinto-oikeus oli voinut ratkaista kysymyksen uskonnollisesta kääntymisestä suoraan toisin kuin Maahanmuuttovirasto. Asian ratkaiseminen turvapaikanhakijan uskottavuuden osalta oli edellyttänyt suullisen käsittelyn toimittamista ja turvapaikanhakijan henkilökohtaista kuulemistä. Asian selvittäminen hallinto-oikeudessa ei ollut ollut valitusasian ratkaisun kannalta riittävää. Tämän vuoksi hallinto-oikeuden päätös oli kumottava ja asia palautettava hallinto-oikeudelle suullisen käsittelyn toimittamiseksi ja sen jälkeen uudelleen ratkaistavaksi.

Asiassa saatua selvitystä

Valittaja on Irakin kansalainen ja hän on kotoisin Bagdadista, jonne hän on muuttanut noin yhden vuoden ikäisenä Etelä-Irakin Bas-rasta. Valittaja on Maahanmuuttovirastolle jättämässään kansainvälistä suojelua ja oleskelulupaa koskeva hakemuksessa vedonnut kansainvälisen suojelun perusteenaan ääri-islamistien häneen kohdistamaan uhkaan, joka johtuu hänen muusikon ammatistaan ja vapaamielisestä elämäntavastaan. Hän on ilmoittanut saaneensa uhkauskirjeitä.

Turvapaikkapuhuttelussa valittaja on kertonut saaneensa vuonna 2012 uhkauskirjeen, jossa on muun ohella sanottu hänen olevan kuten homo. Valittaja on häneltä asiaa kysyttäessä kieltänyt olevansa homoseksuaali, mutta myöntänyt muiden uhkauskirjeessä esitettyjen väitteiden pitävän paikkansa.

Valittaja on valituksessaan hallinto-oikeudelle lisännyt turvapaikkapuhuttelussa kertomaansa, että hän on ollut sukupuolisuhteissa myös miesten kanssa.

Oikeudellinen arviointi

Kun kansainvälisen suojelun perusteena vedotaan seksuaaliseen suuntautumiseen ja tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumiseen sekä siihen liittyvään vainon vaaraan, on arvioitava, onko valittaja osoittanut uskottavasti olevansa homoseksuaali.

Seksuaalisen suuntautumisen merkitys kansainvälisen suojelun perusteena riippuu myös turvapaikanhakijan kotimaan olosuhteista.

Homoseksuaalisuus ei ole Irakissa lailla kiellettyä, mutta monet irakilaiset suhtautuvat siihen hyvin kielteisesti ja pitävät homoseksuaalisuutta islamin vastaisena. Erityisesti Keski- ja Etelä-Irakin maakunnissa on raportoitu seksuaalivähemmistöjä kohtaan suunnattua väkivallasta, johon saattavat syllistyä uhrien omaiset, ääriyhmät ja joissakin tapauksissa myös viranomaiset. Viranomaiset eivät voi yleisesti ottaen tarjota tehokasta suojelua oikeudenloukkauksia vastaan. Ihmiset, jotka ovat tai joiden epäillään olevan homoseksuaaleja, kohtaavat myös sosiaalisia paineita ja syrjintää sekä voivat joutua kunniamurhien kohteeksi perheidensä taholta, jotka haluavat näin palauttaa perheen maineen. (*UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), UNHCR Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Iraq, 31 May 2012.*)

Irakissa LHBTI-ihmisiä vastaan rikoksia tehneitä henkilöitä ei ole tunnistettu, pidätetty tai asetettu syytteeseen, vaikka uhkaukset ja väkivallanteot LHBTI-ihmisiä vastaan ovat jatkuneet. Stigman, häirinnän ja potentiaalisten väkivallantekojen vuoksi LHBTI-organisaatiot eivät ole toimineet avoimesti. LHBTI-ihmisiin on kohdistunut väärinkäyttöä ja väkivaltaa heidän oman perheensä taholta ja ei-valtiollisilta tahoilta. LHBTI-ihmiset ovat olleet heidän ryhmäänsä kohdistetun väkivallan ja kunniaväkivallan kohteina. Jotkin kansalaisjärjestöt ovat ylläpitäneet suojakoteja hyökkäystä pelkääville henkilöille. Turvakodit ovat saaneet uhkauksia ja joutuneet säännöllisesti muuttamaan osoitettaan turvallisuussyistä. YK:n Irakin avustusoperaatio UNAMI on kertonut homoseksuaalin surmasta Bagdadissa heinäkuussa 2016 tämän seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. Tekijöiden on kerrottu olevan aseellisten ryhmien tunnettuja jäseniä. Jotkut aseelliset ryhmät ovat aloittaneet homoseksuaalien vastaisen kampanjan Bagdadissa, ja UNAMI:n mukaan heinäkuun 2016 jälkeen on kadonnut ainakin kolme LHBTI-ihmistä. (*U.S. Department of State: Country Reports on Human Rights Practices for 2016 – Iraq, 3 March 2017.*)

Korkein hallinto-oikeus toteaa, että Irakia koskevan maatietouden vuoksi ei voida sulkea pois sitä, että valittajan mahdollinen seksuaalinen suuntautuminen aiheuttaisi hänelle ulkomaalaislain 6 luvussa määritellyn kansainvälisen suojelun tarpeen. Tämän vuoksi on merkitystä sillä, onko valittaja uskottavasti osoittanut olevansa homoseksuaali.

Valittaja ei ole turvapaikkahakemuksensa käsittelyn yhteydessä Maahanmuuttovirastossa vedonnut kansainvälisen suojelun perusteena seksuaaliseen suuntautumiseensa, vaikka hän on Maahanmuuttoviraston turvapaikkapuhuttelussa kertonut saaneensa vuonna 2012 uhkauskirjeen, jossa on viitattu hänen homoseksuaalisuuteensa. Sen sijaan hän on sitä häneltä kysyttäessä kiistänyt olevansa seksuaalisesta suuntautumiseltaan homoseksuaali. Valittaja on kuitenkin hallinto-oikeudessa esittänyt, että hänen kansainvälisen suojelun perusteensa ovat jääneet puutteellisesti selvityksi Maahanmuuttovirastossa. Hän on täydentänyt kertomustaan sillä, että hän on ollut sukupuolisuhteissa myös miesten kanssa, minkä seikan vuoksi häntä on kutsuttu uhkauskirjeessä samanlaiseksi kuin

homo. Valittaja on myös vaatinut suullisen käsittelyn toimittamista hallinto-oikeudessa.

Hallinto-oikeus on pitänyt valittajan kertomusta kokonaisuutena arvioiden epäluotettavana. Homoseksuaalisuuteen liittyvän turvapaikkaperusteen esittäminen vasta tuomioistuinvaiheessa sekä valittajan turvapaikkapuhuttelussa ja tuomioistuinvaiheessa esittämän kertomuksen välinen ristiriita ovat hallinto-oikeuden päätöksen perusteluiden mukaan heikentäneet kertomuksen uskottavuutta. Hallinto-oikeus on myös katsonut, että valittajan ei voida katsoa kyseisen väitteen takia olevan vaarassa joutua oikeudenloukkausten kohteeksi kotimaahansa palatessaan. Hallinto-oikeus on hylännyt valituksen kirjallisen aineiston perusteella järjestämättä valittajan pyytämää suullista käsittelyä katsottuaan, että suullisen käsittelyn toimittaminen on ilmeisen tarpeetonta.

Turvapaikanhakijalta voidaan lähtökohtaisesti edellyttää, että hän esittää jo hakemusvaiheessa kaikki kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksensa perusteet. Hakemuksen tueksi myöhemmin tuomioistuinvaiheessa esitettäviä uusia perusteita ja niiden uskottavuutta arvioidaan tapauskohtaisesti. Kuten hakemusvaiheessakin esitettyjen perusteiden osalta, pelkkä väitteen esittäminen ei ole riittävää, vaan väitteen tueksi on esitettävä omakohtaista selvitystä. Lisäksi on esitettävä asianmukainen syy sille, miksi jotain merkityksellistä seikkaa ei ollut nostettu esiin aikaisemmassa vaiheessa.

Tässä tapauksessa valittaja on tuonut vasta hallinto-oikeudessa esille olevansa homoseksuaali. Valittaja on myös esittänyt perusteluja sille, miksi hän ei tuonut asiaa esille turvapaikkapuhuttelussa ja miksi hän oli puhuttelussa nimenomaisesti kiistänyt tämän asian. Valittaja on vielä korkeimmassa hallinto-oikeudessa täydentänyt kertomustaan omakohtaisilla tiedoilla sukupuoli- ja seurustelusuhteistaan sekä lisätiedoilla niistä syistä, miksi hän ei ole kertonut seksuaalisesta suuntautumisestaan turvapaikkapuhuttelussa.

Korkein hallinto-oikeus katsoo, että homoseksuaalisuuteen vetoamisen ajankohdalle ei tässä tapauksessa voida antaa sellaista merkitystä, että pelkästään se johtaisi valittajan kertomuksen arvioimiseen epäluotettavaksi. Myöskään sille seikalle, että valittaja on vielä turvapaikkapuhuttelussa kiistänyt olevansa homoseksuaali, ei ole voitu antaa ratkaisevaa merkitystä arvioitaessa valittajan myöhemmin ilmoittaman seksuaalisen suuntautumisen luotettavuutta.

Seksuaalinen suuntautumien on ominaisuus, joka määritellään tunteiden kohteen ja oman sukupuolen perustella. Ymmärrys seksuaalisesta suuntautumisesta voi olla vain henkilöllä itsellään. Henkilön oma kertomus on pääasiallinen ja usein myös ainoa selvitys arvioitaessa seksuaalista suuntautumista koskevan väitteen uskottavuutta. Seksuaalisen suuntautumisen ottaminen kansainvälisen suojelun perusteeksi edellyttää muun ohella, että seksuaalisen suuntautumisen aitoutta on riittävällä tavalla selvitetty.

Suullisessa käsittelyssä olisi nyt puheena olevassa asiassa ollut mahdollista selvittää tarkemmin muun ohella valittajan väitetyn seksuaalisen identiteetin muodostumista sekä sitä, miten hän on sen tuonut esiin kotimaassaan ja sitä, mitä seuraamuksia siitä on hänelle aiheutunut tai voisi aiheutua.

Edellä todettuun nähden ja kun otetaan huomioon asiassa esitetty selvitys kokonaisuudessaan, korkein hallinto-oikeus katsoo, että valittajan vaatima suullinen käsittely hallinto-oikeudessa ei ole ollut ilmeisen tarpeeton sillä tavoin kuin hallintolainkäyttölain 38 §:n 1 momentissa tarkoitetaan. Korkein hallinto-oikeus katsoo, että valittajan henkilökohtaisen uskottavuuden arviointi puheena olevassa asiassa olisi edellyttänyt suullisen käsittelyn toimittamista ja valittajan henkilökohtaista kuulemistä. Hallinto-oikeuden ei näin ollen olisi tullut hylätä vaatimusta suullisen käsittelyn toimittamisesta.

Edellä mainituilla perusteilla hallinto-oikeuden päätös on kumottava ja asia on palautettava hallinto-oikeudelle suullisen käsittelyn toimittamista varten ja sen jälkeen uudelleen ratkaistavaksi.

Oikeusapu

Avustajalle oikeusapulain nojalla maksettava määrä hyväksytään vaatimuksen mukaisena. Tämä määrä jää valtion vahingoksi.

Asian ovat ratkaisseet oikeusneuvokset Anne E. Niemi, Sakari Vanhala, Petri Helander, Mikko Puumalainen ja Tuomas Kuokkanen. Asian esittelijä Juuso Peltonen.

Julkaistu 22.9.2017